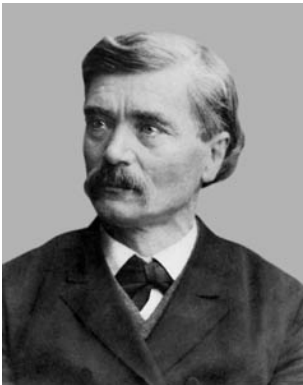

В. А. Короткий

Антонович Володимир Боніфатійович

АНТОНОВИЧ Володимир Боніфатійович (псевд. і криптоніми, спільно з львів. народовцями-видавцями: А., А. В., В., В. А., В. Б., П. С. К., А-ич, Вл. А., Д-ис-в, П-с-к, Маринчук В., Меничук, Мельник К., Низенко, Пасічник, Турист, Ткаченко М.; 06(18). 01. 1834, містечко Махнівка Бердичів. пов. Київ. губ., нині с. Комсомольське Козятин. р-ну Вінн. обл. – 08(21). 03. 1908, Київ) – історик, археолог, археограф, етнограф, нумізмат та громадсько-політичний діяч. Чоловік [Катерини Антонович-Мельник](#), батько [Дмитра](#), дід [Марка](#) та [Михайла Антоновичів](#). Мати А. – М. Гурська (з роду Любомирських), рідний батько – Я. Джилай (син угор. революціонера), формал. батько – Б. Антонович (білорус із Віленщини). Засл. ординарний проф. Київ. університету (1895), член-кореспондент РАН (1902). Створив київську школу істориків ([Д. Багалій](#), [П. Голубовський](#), [М. Грушевський](#), [О. Грушевський](#), [В. Данилевич](#), [М. Дашкевич](#), [М. Довнар-Запольський](#), [І. Каманін](#), О. Левицький, [І. Линниченко](#), [В. Ляскоронський](#), [В. Щербина](#) та ін.), яка підготувала ґрунт для розвитку сучас. укр. історичної науки. Був одним із засн. та головою Істор. товариства Нестора Літописця. Наук. авторитет А. засвідчений обранням його до числен. наук. установ і т-в. Навч. в Одес. Рішельєв. ліцеї (1844–48), згодом перейшов до 2-ї Одес. гімназії (1848–50). Закін. мед. факультет Київ. університету (1855), після чого рік мав мед. практику в Чорнобилі та Бердичеві. Далі навч. на істор.-філол. факультеті Київ. університету (1856–60). Під керівництвом В. Шульгина захистив канд. дис. «О торговле неграми» (1860). 1861 перейшов у православ'я, одружився з В. Міхельс і почав працювати викл. латини у 1-й Київ. гімназії. Потрапив під слідство у справі поїздок з Т. Рильським селами України. Участь у громад. житті брав від студент. років (польс. нац.-визв. рух), але згодом відійшов від нього. У липні 1863 признач. чиновником у канцелярію генерал-губернатора з відрядженням у тимчас.

комісію для розгляду давніх актів, а в квітні 1864 затверджений гол. ред. цієї комісії (1864–80). Під час роботи в комісії зібрав, відредагував та видав 9 т. «Архива Юго-Западной России», що стосуються історії Правобереж. України 16–18 ст. Вступні статті А. до цих томів присвяч. історії козацтва, гайдамачини, селянства, міст і міщанства, церкви. Рада Київ. університету затвердила А. магістром рос. історії за дис. «Последние времена козачества на правой стороне Днепра (по актам с 1679 по 1716 г.)». Навесні 1870 обраний на посаду штат. доцент Київ. університету при каф. рос. історії. У 1871 – учасник 2-го Археол. з'їзду в С.-Петербурзі. Брав активну участь у підготовці та проведенні 3-го (1874) й 9-го (1899) Археол. з'їздів у Києві, де зробив 36 виступів. Учасник Археол. конгресу в Ліссабоні (1880). Його археол. студії започаткували укр. археологію. Найважливіші праці з археології: «Раскопки в стране древлян» (1893), «Археологическая карта Киевской губернии» (1895), «Археологическая карта Волынской губернии» (1901). 1875 перебував у наук. відрядженні в Москві та С.-Петербурзі. Брав активну участь у роботі пд.-зх. відділу Рос. геогр. товариства, разом із М. Драгомановим видавав «Исторические песни малорусского народа» (1874–75, т. 1–2). 1877 признач. членом комісії для з'ясування фальсифікацій в актах Центр. архіву давніх актів. Докт. дис. «Очерк истории Великого княжества Литовского до смерти Ольгерда» (1878) захистив у Київ. університеті. У травні 1878 – ординар. проф. при каф. рос. історії Київ. університету. Упродовж 1879 перебував у закордон. наук. відрядженні. 1880 – декан істор.-філол. факультету Київ. університету. Став одним з ініціаторів заснування першого в Україні істор. ж. «Киевская старина» (1882), активно співпрацював у ньому. 1883 склав повноваження декана, продовжуючи плідну пед. та наук. працю. Наприкінці 1890 – поч. 1891 перебував у закордон. наук. відрядженні (Львів, Краків, Прага, Відень, Загреб, Белград). У грудні 1891 одержав чин дійс. статського радника, 1892 затверджений позаштат. членом Імператор. археогр. комісії. З наук. метою відвідав архів Ватикану. Активно працював у галузі археології та нумізматики. Особл. цінність має складений і виданий А. каталог «Описание монет и медалей, хранящихся в Нумизматическом музее университета св. Владимира» (1896). 34 роки (1872–1906) завідував Мюнцкабінетом (нумизмат. музеєм) Київ. університету. Зібрав понад 10 тис. експонатів. Основою істор. концепцій, наук. та громад. світогляду А. були погляди А. де Токвіля, Г.-Т. Бокля, О. Тьєррі, Ф. Гізо, Н.-Д. Фюстель-де-Куланжа, Г. Спенсера, Л. Блана. Його вчителями можна вважати М. Максимовича, М. Іванишева та М. Костомарова. А. стверджував, що соціальне життя народу формується згідно з провід. ідеєю цього народу, відповідно до рівня його свідомості, культури, освіти. Ніколи не обстоював нац. винятковості, високо підносив роль культури в історії народу, орієнтуючись на зх. взірці. Політ. роботу без культурних підвалин вважав замком на піску. Всі нещастя України вбачав у «малій культурності українського суспільства, в браку української інтелігенції, культурного і політичного виховання». Як послідовник еволюціонізму не вірив у швидкі рев. перетворення, наголошуючи, що лише послідовна просвіта та піднесення свідомості народу є єдино правил. шляхом. Негативно оцінюючи роль Польщі в історії України, вважав за доцільне відмежуватися і від Росії

(зокрема впливів її культури) задля виразнішої нац. самоідентифікації українців та інтеграції України в Європу. Як політик-культурник А. був одним з ідеологів «європейськості» українського народу, причому не з огляду на геогр. положення та етногенез, а в розумінні напряму розвитку. Не раз підносячи голос у справах нац.- громад. життя, А. завжди стояв на рівні тодіш. європ. передових ідей і наук. об'єктивності. Такими є статті «В обороні української мови» («Києв. старина», 1899) та «Польско-русские отношения XVII в. в современной польской призме» («Києв. старина», 1885; окремі вид.: Л., 1902; Відень, 1915), з приводу тенденційного і ворожого висвітлення укр. історії польс. письменником Г. Сенкевичем у романі «Вогнем і мечем». Досі актуал. думки А. про сенс політики і завдання політ. діяча: «Від політика вимагається розуміння сил суспільності та вміння користуватися ними: він мусить завжди наперед знати, за що може тоді й тоді взятися, що може виконати, а чого не можна зробити. Через те талановитим політиком зветься чоловік, котрий у своїй діяльності береться за осягнення мети, яку в тім часі можна осягнути. Він мусить завчасу добре обрахувати ті сили, на які може опертися, мусить бути добре ознайомлений зі всіма суспільними напрямками свого часу й повинен уміти вичекати також зручного часу, коли може найкраще виконати свої заміри». Сам А. постійно сповідував цей постулат. Завжди виступаючи проти «групівщини», конфронтації, він був одним із найреалістичних політиків в укр. русі 2-ї пол. 19 ст.

Основні твори

Твори: Повне вид. К., 1932. Т. 1; Моя сповідь: Вибр. істор. та публіцист. твори. К., 1995.

Державний архів

ЦДІА України у Києві, ф. 844; НБУ ім. В. І. Вернадського. ІР, ф. 164.

Рекомендована література

1. Ткаченко М. Бібліографія праць В. Б. Антоновича та праць про нього // Антонович В. Б. Твори. К., 1932. Т. 1;
2. Володимир Боніфатійович Антонович // Зб. праць М. Грушевського про В. Антоновича. «Грушевскіяна». 1985. Ч. 3;
3. Академія пам'яті професора Володимира Антоновича 16–18 березня 1993 р., м. Київ: Доп. та мат. К., 1994;
4. Третя академія пам'яті професора Володимира Антоновича 11–12 грудня 1995 р. К., 1996. Ч. 1–2;
5. Ульяновський В., Короткий В. Володимир Антонович: Образ на тлі епохи. К., 1997;
6. Син України: Володимир Боніфатійович Антонович: У 3 т. Т. 1–2. К., 1997;
7. Четверта академія пам'яті професора Володимира Антоновича 26–27 березня 1998 р. К., 1999;

8. Бутич І. Антонович Володимир Боніфатійович // Українські архівісти: Біобібліогр. довід. Вип. 1 (19 ст. – 1930-і рр.). К., 1999.

Бібліографічний опис:

Антонович Володимир Боніфатійович / В. А. Короткий // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-42998>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).